

Dr hab. n. o zdr. Mariusz Wysokiński

Lublin, 04.02.2022 r.

Zakład Podstaw Pielęgniarstwa

Katedra Rozwoju Pielęgniarstwa

Wydział Nauk o Zdrowiu

Uniwersytet Medyczny w Lublinie

Ocena rozprawy doktorskiej

pt. „Porównanie sprawności funkcjonalnej i wybranych czynników psychospołecznych osób po 65 roku życia mieszkających w domu rodzinnym i domu pomocy społecznej” napisanej przez mgr Bożenę Krawczyk promotor prof. dr hab. Maria Kózka

1. Ocena wyboru tematu pracy

Jednym z fundamentów opieki nad seniorami jest poprawa ich sprawności funkcjonalnej. Jest to działanie, które powinno być realizowane w oparciu o rozwiązania systemowe zarówno w obszarze medycznym jak i społecznym. Działania te powinny być ukierunkowane na czynniki biopsychospołeczne np. zdrowy styl życia, aktywność fizyczną, zapewnienie wsparcia społecznego, dostępność do usług medycznych. Należy pamiętać, że odbiorcy tych usług stanowią bardzo zróżnicowaną grupę. Obejmują oni okres nawet 30-40 lat, charakteryzujący się dynamicznymi zmianami inwolucyjnymi i nie do końca poznanym zakresem zmian fizjologicznych i patologicznych zachodzących w organizmie człowieka. Dodatkowo jest to grupa bardzo wrażliwa na oddziaływanie czynników społecznych i środowiskowych. Na przestrzeni jednego pokolenia praktycznie doszło do zmiany modelu rodziny z wielopokoleniowej na jednopokoleniową, nastąpił gigantyczny skok technologiczny. Dlatego niezwykle istotne jest stałe monitorowanie wpływu tych czynników na stan zdrowia seniorów w tym także na ich sprawność funkcjonalną. W związku z powyższym przedstawione do recenzji opracowanie naukowe należy uznać za godne polecenia.

2. Ocena formy pracy

Przedstawiona do oceny praca ma formę jednostronnego wydruku komputerowego w twardej oprawie, zawierającego 183 numerowanych stron tekstu (łącznie z załącznikami). W

tekście pracy zamieszczono 38 rycin oraz 33 tabele. Lista piśmiennictwa zawiera 332 opisy bibliograficzne.

Struktura pracy jest charakterystyczna dla prac badawczych w naukach o zdrowiu. Należy stwierdzić, iż objętość poszczególnych rozdziałów jest adekwatna do ich zawartości. Zostały one napisane w sposób zwięzły i zrozumiały, bez zbędnych powtórzeń z wykorzystaniem dużej liczby pozycji źródłowych. Język pracy odpowiada regułom języka polskiego. Tekst został sformatowany starannie w akapity, z zachowaniem konsekwencji edytorskiej w zakresie wcięć, interlinii i rozmieszczenia tekstu. Zwraca uwagę starannie dopracowana strona graficzna pracy.

Zawarte w pracy tabele i ryciny są graficznie poprawne, opisy ich są umieszczone w sposób przyjęty w naukach o zdrowiu. Zostały ponumerowane w sposób ciągły, odrębnie dla rycin i tabel.

Podsumowując, forma ocenianej pracy spełnia wymagania stawiane oryginalnym pracom badawczym w dziedzinie nauk o zdrowiu.

3. Ocena poprawności rzeczowej

Tytuł rozprawy „Porównanie sprawności funkcjonalnej i wybranych czynników psychospołecznych osób po 65 roku życia mieszkających w domu rodzinnym i domu pomocy społecznej” jest zgodny z treścią pracy. Badania zostały przeprowadzone w oparciu o zgodę Komisji Bioetycznej działającej przy Beskidzkiej Izbie Lekarskiej w Bielsku — Białej nr 2014/03/113/1 (zgoda nie została dołączona do pracy).

W badaniach wzięło udział 500 osób, w tym 250 mieszkających w Domach Pomocy Społecznej (grupa badana) i 250 mieszkających w domu rodzinnym (grupa porównawcza). Badanie zrealizowano od marca 2014 roku do listopada 2016 roku. Autorka prawidłowo sformułowała kryteria włączenia i wykluczenia z badań.

W badaniach Doktorantka wykorzystwała, aż 8 prawidłowo dobranych narzędzi badawczych w tym 7 standaryzowanych: Skrócony Test Sprawności Umysłowej — AMTS (Abbreviated Mental Test Score), Skalę GARS do oceny stanu funkcjonalnego osób starszych wiekiem w Polsce, Skalę wsparcia społecznego w populacji osób starszych wiekiem w Polsce

SSL-12-I, Geriatryczną Skalę Oceny Depresji (GDS) w wersji skróconej do 15 cech, Skalę satysfakcji z życia SWLS (Satisfaction With Life Scale), Skalę do pomiaru poczucia samotności De Jong Gierveld, Skalę do oceny stanu zdrowia oraz Autorski kwestionariusz ankiety. Narzędzia badawcze zostały zamieszczone w rozdziale „Załączniki”.

Analizę zmiennych ilościowych przeprowadzono wyliczając średnią, odchylenie standardowe, medianę, kwartyle, minimum oraz maksimum. Analizę zmiennych jakościowych przedstawiono za pomocą licznosci i odsetka. Porównanie zmiennych jakościowych w grupach, wykonano za pomocą testu chi — kwadrat (k) lub dokładnego testu Fishera. Porównania wartości zmiennych ilościowych w dwóch grupach, wykonano za pomocą testu Manna — Whitney'a, a w trzech i więcej grupach za pomocą testu Kruskala — Wallisa. W celu zidentyfikowania różniących się istotnie statystycznie grup Doktorantka wykorzystwała analizę post — hoc testem Dunna. Korelację między zmiennymi ilościowymi analizowano za pomocą współczynnika korelacji Spearmana. Wnioskowania statystycznego dokonano na poziomie istotności $p < 0,05$. Obliczenia statystyczne wykonano w programie R wersja 3.6.3.

W ocenie Recenzenta Dysertacja spełnia wymogi poprawności rzeczowej. Badanie zostało starannie zaplanowane i zrealizowane w sposób prawidłowy.

4. Ocena dotychczasowego stanu wiedzy

Autorka rozpoczyna dysertację „Wstępem”, w którym w sposób zwięzły przedstawia charakterystykę procesu starzenia się w Polsce i na świecie. Przedstawia w nim również uzasadnienie wyboru tematu Dysertacji oraz potencjalne obszary wykorzystania uzyskanych wyników. Następnie przybliży wybrane teorie starzenia się, zmiany w układach i narządach zachodzące w procesie starzenia się, psychospołeczne aspekty starzenia się i starości,

zjawisko wielochorobowości związanej z wiekiem. Szczegółowo również Doktorantka omawia samą sprawność funkcjonalną osób starszych i czynniki ją warunkujące. Rozważania teoretyczne kończy omówienie instytucji sprawujących opiekę nad osobami starszymi w Polsce.

Sposób przedstawienia wyżej wymienionych zagadnień oraz kolejność poszczególnych rozdziałów pozwala zrozumieć wybór narzędzi badawczych. Autorka posługuje się językiem zrozumiałym, zwięzłym oraz wykorzystuje wiele pozycji źródłowych. Zdaniem Recenzenta pomimo ogromu omawianego materiału, Doktorantce udało się uniknąć powtórzeń oraz zbędnej tautologii, czy pleonazmu. Szczególnie interesujące jest omówienie zagadnień problemów osób starszych związanych z przewodem pokarmowym, a w szczególności z jamą ustną. Zagadnienia te często w opracowaniach naukowych traktowane są pobieżnie, z przypisaniem większej wagi np. schorzeniom układu krążenia, czy układu nerwowego.

Jedyna uwaga odnosi się do strony 32, gdzie zbyt pochopnie użyty został zwrot „tzw. ageizm” w kontekście utrudnionego dostępu do rynku pracy. Prawidłową interpretację tego pojęcia podaje sama Doktorantka na stronie 41.

Podsumowując, ta część pracy wykazuje wysoki stopień opanowania ogólnej wiedzy teoretycznej oraz łatwość poruszania się w omawianym obszarze. W opinii Recenzenta oceniana rozprawa spełnia kryteria istotności i poprawności rzeczowej.

5. Cel pracy, problemy badawcze i hipotezy, metodyka badań

Autorka prawidłowo formułuje również cel pracy oraz cztery problemy szczegółowe i hipotezy badawcze. Zdaniem Recenzenta Doktorantka mogła pokusić się o sformułowanie problemu głównego Dysertacji. Została zdefiniowana jasno wykorzystana metoda badawcza. Narzędzia badawcze zostały dobrane w sposób prawidłowy z podaniem materiałów źródłowych. Informacje o nich mogłyby zostać uzupełnione o ich współczynniki Alfa Cronbacha. Metody analiz statystycznych zostały dobrane prawidłowo. Organizacja badań wskazuje na ich przemyślany charakter.

Niewątpliwie też, ten fragment pracy dowodzi oryginalnego podejścia do omawianego zagadnienia, świadczy o tym nawet kompozycja wykorzystanych narzędzi badawczych. Warto podkreślić dużą żmudność i czasochłonność badań przeprowadzonych przez Doktorantkę, w oparciu o kontakt face to face z bardzo wymagającą grupą badanych.

6. Prezentacja uyników i dyskusja z wynikami innych badacą'

Wyniki badań zostały opisane w sposób czytelny i przejrzysty. Zostały one podzielone na podrozdziały. Tekst jest ilustrowany tabelami i rycinami. Wszystkie wyniki przedstawione są w sposób systematyczny. Szczególnie ważne i interesujące z punktu widzenia gerontologii jest potwierdzenie lepszej wydolności funkcjonalnej osób mieszkających w domu rodzinnym, co wskazuje pośrednio na optymalne środowisko przebywania osób starszych. Potwierdza to również wyższa samoocena stanu zdrowia przez badanych mieszkających w domu. Interesujące są wyniki związane z oceną występowania depresji. W DPS-ach wyniki w zakresie 6 -11 pkt. w skali GDS uzyskało 61,2%, a wśród osób mieszkających w domu rodzinnym aż 51,2%. A ocena wskazująca na depresję umiarkowaną występowała nawet częściej wśród osób zamieszkujących w domu tj. 44,4% do 41,6%. Niepokojące jest odkrycie, że pomimo przebywania w DPS-ach seniorzy rzadziej otrzymywali wsparcie w życiu codziennym jak i w sytuacjach trudnych. Interesujące jest również udowodnienie, że wyższy poziom wsparcia w codziennym życiu przekłada się na wyższy poziom sprawności funkcjonalnej seniorów. Natomiast wysoki poziom samodzielności w wykonywaniu ogólnych i prostych czynności dnia codziennego ma odzwierciedlenie w wyżej satysfakcji z życia i mniejsze poczucie samotności. Interesujący jest wynik, że liczba chorób występujących u pensjonariuszy DPS-ów nie jest czynnikiem determinującym ocenę poziomu sprawności funkcjonalnej, odwrotnie sytuacja wygląda u osób zamieszkujących w domu rodzinnym.

Podsumowując należy stwierdzić, że uzyskane wyniki stanowią potwierdzenie danych zawartych w literaturze, ale również nie brakuje wyników zaskakujących, w większości przedstawionych powyżej.

Zdaniem Recenzenta w ocenie sprawności umysłowych Doktorantka powinna ostrożniej formułować twierdzenie „Analiza wyników testu ATMS wykazała stan prawidłowej sprawności umysłowej w całej grupie badanej mieszkającej w DPS-ach”. Inna sytuacja nie mogła mieć miejsca, gdyż jednym z kryteriów włączenia był wynik ATMS powyżej 6 pkt.. Podobnie sytuacja wygląda przy ocenie badanych mieszkających w domu rodzinnym.

Ta część pracy dokumentuje rzetelność oraz umiejętność selekcji treści Doktorantki w opracowaniu bardzo dużej ilości informacji, uzyskanych z narzędzi badawczych. Bardzo dobrym pomysłem było zamieszczenie obszernych tabel w Aneksie.

W Rozdziale „Dyskusja” Doktorantka umiejętnie odnosi się do wyników uzyskanych przez innych autorów i próbuje dokonać syntezy wyników badań własnych. Przeprowadza szczegółową analizę uzyskanych wyników w odniesieniu do prawidłowo dobranej literatury zarówno polskojęzycznej jak również anglojęzycznej.

W odczuciu Recenzenta brakuje w tym fragmencie wskazania ograniczeń badań, ich silnych stron, a także wskazania kierunku ewentualnych dalszych prac.

Pod względem merytorycznym dobór pozycji piśmiennictwa jest prawidłowy, adekwatny do omawianego tekstu i przyjętej koncepcji badań. Oznaczenia pozycji piśmiennictwa w tekście pracy są jednolite. Jedynie w pozycji 322 brakuje roku publikacji. Z ostatnich 5 lat pochodzi ponad 90 pozycji, a ponad 100, to pozycje anglojęzyczne.

7. Rzetelność, kompletność stawianych wniosków

Wyciągnięte przez Doktorantkę wnioski odpowiadają założonym problemom badawczym. Warto podkreślić dużą ostrożność Doktorantki w formułowaniu ostatecznych wniosków. Dodatkową wartość Dysertacji stanowi postulat praktyczny.

Podsumowując, wyniki uzyskane przez Doktorantkę odnoszą się w pełni do oceny wydolności funkcjonalnej seniorów przebywających w DPS-ach oraz w środowisku domowym. Jednocześnie mogą również stanowić drogowskaz w zakresie zmian jakie muszą zajść w DPS-ach, aby były one postrzegane przez osoby starsze i ich bliskich, jako środowiska wspierające, sprzyjające wysokiej jakości życia, zapobiegające wykluczeniu społecznemu ich mieszkańców.

8. Podsumowanie i wnioski

Podsumowując stwierdzam, że oceniana praca doktorska zatytułowana „Porównanie sprawności funkcjonalnej i wybranych czynników psychospołecznych osób po 65 roku życia mieszkających w domu rodzinnym i domu pomocy społecznej” napisana przez mgr Bożenę Krawczyk:

1. Podejmuje ważną problematykę, w której istnieje faktyczny niedostatek wiedzy naukowej oraz stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego.
2. Podniesione uwagi w większości mogą być przydatne w dalszym rozwoju naukowym Doktorantki i nie wpływają na ogólną ocenę pracy.
3. Potwierdza przygotowanie Doktorantki do dalszego samodzielnego prowadzenia działalności naukowej — badawczej.

Uważam, że przygotowana przez mgr Bożenę Krawczyk rozprawa doktorska spełnia wymogi określone w art. 13 Ustawy z dnia 14 marca 2013 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r. poz. 1789) oraz art. 187 Ustawy z dnia 30 sierpnia 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r. poz. 1668).

Wnoszę więc do Wysokiej Rady Dyscypliny Nauki o zdrowiu Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie wniosek o dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Równocześnie mając na uwadze kompletność aspektu teoretycznego, ogrom materiału badawczego i wysoką jakość przeprowadzonych analiz, a także znaczenie praktyczne dla gerontologii wnoszę o wyróżnienie Dysertacji.

p. o. Kierownika
Katedry Rozwoju Pielęgniarstwa WNoZ

Dr hab. n.o zdr. Mariusz Wysocki